



שיעורו של מרן הראש"ל הגאון רבינו יצחק יוסף שליט"א
מתוך "פינת ההלכה" ברדיו "מורשת" מידי יום שישי
כותב השיעור: הרב עוז עזרא רפאל שליט"א

נושא השיעור: קדושת הכותל המערבי

שקדושת המקום גורמת לכל מי שמגיע שמה להתעורר בהתלהבות קודש, ברשפי אש שלהבת יה, ולהתפלל בכוונה באימה ובראה, ובאמת אשרי ואשרי חלקו של מי שזוכה לבוא ולהגיע לשם ולהתפלל בכוונה זכה וברה לפני ה' יתברך שאז מובטח לו שלא תשוב תפלתו ריקם, כמו שנאמר (תהלים ט), תכין לבש תקשיב אזנך, אם אדם מכין את לבו ומכוון בתפלה במקום כזה קדוש אז בודאי שאוזני ה' קשובות לקול תחנונו.

קבלות ראש בכותל המערבי

ולכן אסור לאכול ולשתות על ידי הכותל המערבי, במקום שנתקדש על ידי רבבות אלפי ישראל מדורי דורות לתפלה ויש לו קדושה של בית הכנסת. וכן יש להמנע מלעשות סיגריה על ידי הכותל. ומי שמיקל ראשו בשיחה בטלה או באכילה ושתיה ועישון ליד כותל המערבי גדול עונו מנשוא, ועליו נאמר "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי". ולכן כאשר עושים ברית מילה על ידי הכותל לא יכבדו בממתקים ומגדנות, רק ברחבה מחוץ לתחום יחלקו לאנשים את הכיבוד. כמוכר-שאסור לבוא לכותל המערבי לשם ביקור של טיול או לשם צילום בלבד, וכן אסור בהחלט לדבר עם שיחה בטלה, כי המקום קדוש לתורה ולתפלה. וכן אסור לעשות קפדריא לקצר דרכו דרך הרחבה שלפני הכותל, זולת כשכבא להתפלל- שמצוה שיעשנו קפדריא.

התלוש עשבים או עפר מאבני הכותל

מותר להכניס יד בתוך הסדקים שבין נדבכי הכותל- וכמו שכתב בשו"ת אבני נזר ח"ב מ"י"ד (סי' טג), וכן הגאון בעל תורת חסד מ"ב"ל"ן. ויש מחמירים, והמחמיר תבא עליו ברכה. ויש לזהר מאד שלא יתנוץ אפילו חלק קטן מאבני הכותל. ואפילו לקחת מעפר שבין נדבכי הכותל המערבי אסור. אבל מותר לחתוך בוהירות משעבים שגדלים בין נדבכי הכותל המערבי להשתמש בהם לסוליה משום שאין בזה קדושה משא"כ באבנים ועפר שנמצאים שם יש בהם קדושה ואסור לחתוך מהם שום דבר.

לנהוג קדושה באבני הכותל

יש מצוה לנשק את אבני הכותל ולחונן עפרו. שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו". כ"י"ב בכתובות (ק"ב), לפיכך חובה לקדושה להכנס ליד הכותל המערבי בראת כבוד ובכבוד ראש, ולכן אסור להכנס לשם בגילוי ראש, בין אנשים ובין נשים (שמוזהרות ביותר מן התורה שלא ללכת בגילוי ראש ברשות הרבים. כמו שמבואר בכתובות ע"ב. ובבית יוסף אבן העזר סי' קטו). וכמו שאמרנו בגמ' סנהדרין (ק"א). "וירם יד במלך", שחלץ תפילין בפניו, ופירש ש"י, שגילה ראשו לפניו. ובשבת (קנ"ג) כ"י רש"י כי הכיז דתהויה עליה אמתא דשמאי. ובשבת המנהיג אבא (בהלכות תפלה סימן מה), הנשים מזהרות ועומדות שכל הלכותן חייבות ללבוש בגדי צניעות, וכל שכן שמוזהרות בלכתן לכותל המערבי, לכל יכנסו ח"ו בבגדים ללא שריוול, או במחשוף, לא תהא כזאת בשרא"ל. לכן מצוה להודיע חומר הדברים לנשים בלבוש רבה. ולמוחזיקים יענם ועליהם תבא ברכת טוב.

חייל עם נשק בכותל

חייל שיש עליו נשק ונכנס לכותל המערבי כדי להתפלל יצניע את הנשק מתחת למלבושיו, שלא יראה החוצה מפני כבוד המקום, ואם אי אפשר לו להצניע מפאת כמה סיבות וברפרט בגלל סיבה ביטחונית יכול להתפלל שהנשק עליו. צריך לשים לב שאדם לא ינשק את בניו או קרוביו בכותל המערבי, כשעולה לתורה ביום חול או בשבת כשיורד משנשקים איתו, שאין להראות חיבה והאהבה במקום הקדוש הזה אלא להקב"ה בלבד. כן כתב בשו"ת בנימין זאב (סי' קטג) בשם האגודה. וכ"כ רבינו יהודה החסיד בספר חסידים (סי' רנ"ה). וכ"כ הרמ"א (סי' צ"ח סי' א) וכן שיושב ליד הכותל המערבי וקורא תהילים או שמתפלל, לא ישים רגל על רגל, כמו בבית קפה... שזה דרך שחף וגואה. וכמו שכתב כ"י"ב בספר הסמ"ק (סי' י"א), בהגהות רבינו פרץ (ראת ב). עטרת זקנים (סי' צ"ה) והובא בקשר גודל (סי' י"ב אות ל), חסד לאלפים, ובבן איש חי (פרשת יתרו אות ט). אלא אם כן רוצה להניח על רגלו ספר שיכיר שאינו עושה כן דרך שחף וגואה. וכן גבי איש אל טהור (בבלי טבילה), מותר לו להכנס לכותל המערבי, שאין דינו ככותל העזרה, וכדעת הרדב"ז ח"ב (סי' תרצ"א). אלא חומת הר הבית, והעומדים לפניו הם עומדים מחוץ לחומת הר הבית. וכמ"ש כן להדיא הגאון בשו"ת אבני נזר ח"ב (חיו"ד סי' טג). וכ"כ בשו"ת תפארת צבי (חיו"ד סי' כז אות יב). ולכן מותר להכנס לכותל עם נעלים. ובג"כ אשה שאינה טהורה מותר לה להכנס לכותל המערבי.

ואין חילוק בין הרחבה של הכותל המערבי תחת כיפת השמים לכל ההמשך של הכותל בפנים בתוך המנהרות - במקום שמתפללים דוקא שנתקדשו מדורי דורות על ידי עם ישראל למקומות - של תפלה, ולכן על כל המקומות האלה צריך להקפיד על קדושת בית הכנסת ואין חובה לצאת אחרנית שלא להפנות את הגב לכותל, משום שאינו בית המקדש וכמבואר בגמ' יומא (נ"ג), אלא חומת הר הבית ולכן אחרי שמנשק את אבני הכותל מותר לו לצאת וללכת לביתו רגיל.

הלכה למעשה

הלכה ולמעשה: צריך לנהוג בכותל המערבי קדושה כקדושת בית הכנסת בכל הדינים במקומות שנתקדשו לתפלה.

שאלה

א. האם צריכים לנהוג בכותל המערבי קדושה כמו שנוהגים בקדושת בית הכנסת? ב. האם ניתן לערוך שמחות בכותל ולאכול ולשתות שם, או להצטלם או להפנות את הגב לכותל? ג. האם יש שמשייר במנהרות הכותל האם גם שם צריך להקפיד בדברים שנוהגים בכותל המערבי?

תשובה

הנה במדרש שמות רבה (פרשה ב' סי' ב') נאמר- מעולם לא זהה שכינה מכותל המערבי של בית המקדש. ובמדרש שיר השירים רבה (ב', סדרא תניינא סי' כ"ב), "הנה זה עומד אחר כותלנו", אחר כותל המערבי של בית המקדש, שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם, וזה בית המקדש שלנו בימינו.

והנה הרדב"ז (חלק ב) כותב, שבזמן הזה שיש טומאת הגויים שם, לא אוכל לצייר שתהא השכינה מצויה בזמן הזה בכותל המערבי, ומה שאמרו שהשכינה בכותל המערבי, דומה למה שאמרו, שהשכינה נמצאת במערב כמבואר בגמ' בבא בתרא (כ"ה) פירוש- במערב של עולם, שהכותל המערבי הוא בצד מערב. אבל כל האחרונים תמחו על הרדב"ז, שהרי הוא בעצמו מודה שבית המקדש בקדושתו עומד, אף על פי שנמצא היום ברשות הגויים. וכמו שכתב הרמב"ם במפרש (בפרק ומהלכות בית הבחירה), על הפסוק "והשמות את מקדשכם" אף על פי ששוממים בקדושתם הם עומדים, וכל שכן- בזמן הזה שחור השלטון לעם ישראל במלחמת ששת הימים, שודאי אין שום ספק לפי כל הפוסקים שיש קדושה לכותל המערבי כמו קדושת בית הכנסת.

כותל המערבי מכוון כלפי בית המקדש

"כותל המערבי" - סומך לבית קודשי הקדשים, ומכוון כלפי בית המקדש של מעלה בריקע, כמבואר במשלימ' במ' ברכות (פ"ח ה"ה). וביבולקט שמעוני תהלים (מ"ז תש"ג) כתב: "מזמור שיר חנוכה הבית לדוד, למה מזמור שירי? כנגד בית המקדש של מעלה ובית המקדש של מטה, אמר בו חסדאי, אין מי שחולק שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה" וזה גם מה שאמרו במס' תענית (ה): "אמר הקב"ה לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה, והיינו דכתיב, ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו". מזה ידענו, אלא- שמכונים יחדיו זה לעומת זה, וזה שער השמים. וירושלים ובית המקדש שניהם שוות לענין קדושתם הנצחית מפני שהראת השכינה שבתוכן. כמו שמפרש ברמב"ם (בפרק ו' מהלכות בית הבחירה). ובפרקי דרבי אליעזר (פרק ו'), מובא שם, המתפלל במקום מקודש (כותל המערבי) הרי זה כמתפלל לפני כסא הכבוד: "הקב"ה שמשם פתח פתוח לרוחה לשמע ולקבל את תפלתם של עם ישראל כמו שנאמר: "אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" ומביא את זה רש"י על התורה בבראשית (פרק כ"ח פסוק ט).

ומכאן יצא המנהג הקדום מדורי דורות בעם ישראל, שמתפללים לפני כותל המערבי שהוא שריר בית מקדשו ותפארתו אשר נוסע על ידי דוד המלך, ושלמה המלך. כתוב בילקוט שמעוני (שמואל ב' רמז קמ"ד) פסוק אחד- "האתה תבנה לי בית". ופסוק אחר- "לא אתה תבנה לי את הבית אלא אתה מייסדו ואין אתה משכללו". וכמו שאמרנו במס' סוכה (נ"ג). וזה חפר את היסודות של בית המקדש. נמצא שתחילת יסוד הכותל המערבי נעשה על ידי דוד המלך, ולכן לא שלטה בו יד צר ואויב. וכמבואר בגמ' סוטה (ט). "רינו צדיקים בה' לישים נאווה תהלה" אל תקרי נאווה תהלה אלא- "נוה תהלה" אלא משה דוד שלא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם. רבי משה חאגיז בנו של רבי עקיב חאגיז- לפני 330 שנה - היה נכדו של הרב המגן - בספרו אלה מסעי כותב- כותל המערבי לא נחורב מעולם, יען כי בניו ומייסדו על יסודות שבנה דוד המלך, ולא שלטה בהם ידי אויב כלל, כאשר יענו הרואות שעדיין האבנים בקומתן ובצביון הם עומדים כאילו יצאו עכשיו מיד האומן האלוקי, אשר תקע ויסד כמעט בדרך נס שלא בדרך הטבע לפי גובהם ועוביים, ומן הנמנע שיעשה כן על ידי בני אדם כי אם כשינוע האלוקי דוקא, וכמו שכתב "והבית הבנוות" וכן האר"י ז"ל סמך את ידו על הכותל המערבי. ובספר חיבת ירושלים- לפני 180 שנה כותב- במאמר מורא מקדש- (סימן ט), מה שאמרו שהכותל המערבי מימי שלמה המלך, לא כל הכותל המערבי רק חלק ממנו, לאורך של המישים אמה בערך, והם תשע שורות אבנים גדולות, והשורה העשירית בתוך הקרקע, ולא נראה ממנה כי אם טפח. כיום גילו עוד נדבכים בעומק של הכותל המערבי, והבנין החדש שנבנה על הכותל המערבי 18 שורות, נבנה על ידי הש"ס הצדיק רבי משה מנטיפיורי לשמירה והגנה מן הערבים הפרעים שלא ירמסום ברגליהם הטמאות את אבני הכותל הקדושים מובא בספר מסעות ירושלים (עמ' ט).

תפילה במקום פרוץ

בגמ' ברכות (לד':) אמרו, חציף עלי מלא דמצלי במקום, פירוש, מי שמתפלל במקום פתוח זה חוצפה, שצריך שיהיה סביב מחיצות שעל ידי זה יהיה לו מורא ויתפלל בכוונה. תוס' ד"ה חציף עלי הקשו, והרי כתוב על יצחק אבינו, "ויצא יצחק לשוח בשדה" ואין שיחה אלא לשון תפלה (ברכות ו') ומכאן שיצחק אבינו עבר ותיקן את תפלת מנחה וזה היה בשדה במקום פתוח; ומתאדים התיט' - שם מדובר בהר המוריה, ששם מקום קדוש כדאמרנו בגמ' פסחים (צ'), ששם בנה נח מזהב לה', ושם נעקד יצחק, ומעולם לא זהה השכינה משם מעתה ועד עולם. ולכן במקום הזה שהוא הר המוריה אמת שכינה על המתפלל שם. וכן בוזהר הקדוש פרשת בא כתוב- שיש קדושה ב' בית כנסת במקום של כותל המערבי. ואומנם הוא מקום פתוח שם ואינו מוקף מחיצות כמו בית הכנסת רגיל, אבל כיון שהשכינה שם, יש אימה ולכן מותר להתפלל במקום הזה כל התפלות ואין לזה דין שמתפלל במקום פתוח.

סיפור לשבת

סיפורי צדיקים מידי שבוע

הגאון הגדול הרב יהודה צדקה זצוק"ל ראש ישיבת "פורת יוסף" ומה"ס "קול יהודה"

יום אחד נכנס ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל בדברים עם יהודי פלוני שהעביר את ילדיו מבית ספר דתי לרשת החינוך הממלכתית. הוא זיעזע את לב האיש בדברים המשברים את הלב, עד שהלה התפח בבכיה גדולה ושפך לפניו את מר שיחו: הוא מצדו רוצה להעניק לילדים חינוך דתי, אבל האשה מתעקשת ועומדת על דרכו. כלום סבור ראש הישיבה שהנו מחויב להתקוטט עמה בגלל זה ולהרוס את שלום הבית? "חס וחלילה", השיבו רבי יהודה זצ"ל, "אבל להתענות חייב אתה על גורל ילדיך, לישב על הארץ כאבל". נכנסו הדברים בלב האיש, חזר לביתו והתחיל מתענה. יושב על רצפת האבולות, בוכה תמרורים. נזדעזעה אשתו למראה עיניה וכל עקשנותה פגה.

לימים זכתה אלה זו לראות פרי הילולים, שני בניה משמשים בקודש, רישי מתיבתא ממרביצה תורה בישראל...

מעשה היה בילד ירושלמי פעוט שהוריו התגוררו בשכונת 'הגבעה הצרפתית', והיה הכרח להרחיקו מביה"ס היחידי שפעל בשכונה - בית ספרם של הקונסרבטיבים. איכשהו הגיע ענינו לידעת רבי יהודה זצ"ל, שנתת למשימה בכל חום נפשו.

לאחר שבמוסד הקרוי שירבו בנימוקים שונים לקבל את הילד, שיגר רבי יהודה מכתב למנהל, ביקש בכל לשון של הפצרה לקלוט את הילד, אך המכתב לא הועיל.

הוא קם אפוא למחרת, יצא בשעה מוקדמת אל בית הינוקא, לקחו וחיבקו בזרועותיו ונסע עמו אל ביה"ס המיועד. כשראה אותו המנהל מבעד חלון משרדו, נתמלא חרדת קודש, אך לא עמד בו האומץ להיות נוכח במקום והסתלק...

רבי יהודה זצ"ל נכנס עם הילד אל הבנין, איתר במהירות היכן הכיתה המתאימה בשבילו, פסע לתוכה והציג את הילד בפני המורה הנדהם: "זה בני, אם תהיינה חס ושלוש בעיות, פנו אליי"... הוא חיפש עבורו מקום מאוורר, ליד חלון, ופנה לביתו...